

บทที่ 4

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์จะศึกษาผลของตัวแปร 3 ตัวในทฤษฎีการลดเอกสัณฐานของบุคคลของซิมบาร์โด (1969) ได้แก่ การอยู่ในกลุ่ม (Group presence) สภาวะนิรนาม (Anonymity) และการกระตุ้นจากการกระทำ (Activity-induced arousal) ซึ่งจากทฤษฎีการลดเอกสัณฐานดังกล่าวได้ทำนายว่า ตัวแปรทั้งสามมีผลทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวเพิ่มขึ้น

ผลการวิเคราะห์หัยฉลุพบว่า ตัวแปรทั้งสามมีปฏิสัมพันธ์หรือมีแรงปะทะต่อกันอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .01$) ตัวแปรทั้งสามซึ่งถูกจัดเป็น 2 ระดับนั้นจึงมีผลร่วมกันต่อพฤติกรรมก้าวร้าวที่เกิดขึ้น แสดงว่าตัวแปรที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ต่างมีผลร่วมกันในการทำให้เกิดพฤติกรรมความก้าวร้าว ซึ่งไม่อาจแยกตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งมากล่าวถึงอิทธิพลของมันเอง โดยปราศจากอิทธิพลของอีก 2 ตัวแปรได้นั้นเอง เพราะในสภาพการณ์จริงดังอธิบายแล้วชี้ให้เห็นว่าตัวแปรต้นต่างๆ ตามทฤษฎีนี้ต่าง เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่กันเอง

ในการศึกษาครั้งนี้ต้องการศึกษาว่าตัวแปรแต่ละตัว มีผลต่อความก้าวร้าวอย่างไร ด้วย เปรียบเทียบตัวแปรแต่ละตัวด้วยการจัดตัวแปรแต่ละตัวออกเป็น 2 ระดับ ที่มีทิศทาง การจัดกระทำไปในทางตรงข้าม แต่เนื่องจากตัวแปรทุกตัวต่างมีอิทธิพลร่วมกันในการก่อให้เกิด พฤติกรรมก้าวร้าว การศึกษาตัวแปรแต่ละตัวต้องศึกษาภายใต้สภาพการณ์ของอีก 2 ตัวแปรด้วย ผลการทดลองซึ่งแสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญมีดังนี้

1. การอยู่คนเดียว ก่อให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่าการอยู่ในกลุ่ม ภายใต้ สภาพการณ์ที่บุคคลอยู่ในสภาวะนิรนามและไม่ได้รับการกระตุ้น (ผลตรงกันข้ามกับสมมติฐานข้อ 1)
2. สภาวะนิรนาม ก่อให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่าสภาวะปรากฏนาม ภายใต้ สภาพการณ์ที่บุคคลอยู่คนเดียว และไม่ได้รับการกระตุ้น (ผลตรงตามสมมติฐานข้อ 2)

3. การไม่ได้รับการกระตุ้น ก่อให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่าการได้รับการกระตุ้น ภายใต้สภาพการณ์ที่บุคคลอยู่คนเดียว และอยู่ในสภาวะนิรนาม (ผลตรงกันข้ามกับสมมุติฐานข้อ 3)

จะเห็นได้ว่าความก้าวร้าวที่เกิดได้มากกว่านั้น เป็นผลจากตัวแปร 3 ตัว คือ การอยู่คนเดียว (เข้ารับการทดลองคนเดียว) สภาวะนิรนาม และการไม่ได้รับการกระตุ้น ตัวแปรหนึ่ง ๆ จะมีผลก่อให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวได้มากกว่าตัวแปรอีกระดับหนึ่ง ซึ่งมีทิศทาง การกระทำกับตัวแปรนั้น ๆ ทั้งนี้ภายใต้อิทธิพลของตัวแปรที่เหลืออีก 2 ตัวด้วย

ตัวแปรทั้งสามดังกล่าวก่อให้เกิดพฤติกรรมความก้าวร้าวได้มากกว่านั้น มีเพียงตัวเดียว เท่านั้นที่ถูกระบุไว้ตามทฤษฎีการลดเอกลักษณ์ของบุคคล คือสภาวะนิรนาม สภาวะดังกล่าวเป็น สภาวะการณ์ที่บุคคลรู้สึกหรือรับรู้ได้ว่า ตนเองไม่เป็นที่รู้จักของใคร ๆ ซึ่งสำหรับการทดลองใน ครั้งนี้หมายถึงว่าผู้ที่เขาจะเข้าไปทำร้ายนั้นไม่รู้จักเขา ทั้งนี้สภาวะดังกล่าว ทำให้ผู้รับการทดลอง ที่เข้ารับการทดลองคนเดียวโดยไม่ได้รับการกระตุ้น แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้มากกว่าสภาวะปรากฎ นาม ซึ่งอธิบายได้ว่า บุคคลปกติโดยลำพังหากถูกบังคับหรือขอร้องให้เข้าทำร้ายใครคนหนึ่งซึ่ง เขาไม่รู้จักและไม่ได้โกรธแค้นกันมาก่อน โดยที่บุคคลนี้มิได้ถูกกระตุ้นทางอารมณ์ให้มีความแปรปรวน ไปย่อมเป็นธรรมดาที่บุคคลที่ถูกระบุชื่อ (ปรากฎนาม) ย่อมเกรงว่าคนที่เขาจะเข้าไปทำร้ายว่า เพราะได้รู้จักเขาก่อน จะฆ่าเขาได้ และด้วยเหตุผลที่ว่า การจะทำให้บุคคลที่ถูกทำร้าย สามารถย้อนกลับมามีอำนาจเขาได้ในภายหลัง หรือเกิดภาพพจน์ที่ไม่ดีในตัวเขาต่อไป เป็นต้น จะด้วยเหตุผลใดนั้น นับว่าไม่เป็นผลประโยชน์ทางบวกแต่อย่างใดในการจะแสดงความก้าวร้าว อย่างรุนแรงต่อเหยื่อที่รู้จักตนเอง จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าผู้ที่ไม่ถูกระบุชื่อหรืออยู่ในสภาวะนิรนาม จะแสดงความก้าวร้าวมากกว่า อย่างมีนัยสำคัญ ตามผลการทดลองที่เกิดขึ้น การทดลองในทำนอง เดียวกันนี้ได้เคยทำแล้วโดยซิมบาร์โดในปี 1970 เขาได้ให้ผู้รับการทดลองในสภาวะนิรนามมี ความรู้สึกที่ไม่มีใครรู้จักตนเอง โดยให้ผู้รับการทดลองสวมถุงคลุมหน้าตาตนเองหมด นอกจากนี้ ยังเข้ารับการทดลองในห้องไฟสลัว ซึ่งเป็นบรรยากาศหนึ่งของสภาวะนิรนามด้วย ในทางตรงกันข้าม กับอีกกลุ่มหนึ่งที่ผู้รับการทดลองไม่มีการอำพรางหน้าตาของตนเอง และเข้าทดลองในห้องที่สว่างไสว ผู้รับการทดลองในสองกลุ่มนั้นจะต้องกดปุ่มช็อคไฟเพื่อทำร้ายต่อบุคคลหนึ่ง ปรากฏว่าผู้รับการทดลอง ในสภาวะนิรนามกดไฟช็อคเหยื่อนานกว่าผู้รับการทดลองในสภาพการณ์ตรงข้าม แสดงว่าสภาวะ นิรนามอย่างน้อยที่สุดก็กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมอันตรายคือการทำร้ายมนุษย์ด้วยกันได้ (Baron and Byrne, 1977 : 583-584)

ทฤษฎีการลดเอกลักษณ์ของซิมบารโดระบุว่า การอยู่ในกลุ่มและการกระตุ้นก่อให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวเพิ่มขึ้น แต่จากการเปรียบเทียบการอยู่ในกลุ่มและการอยู่ลำพังในสถานการณ์ทดลองแบบนิรนาม และไม่มีการกระตุ้นขัดแย้งกับทฤษฎีคือการอยู่คนเดียวทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่า ในทำนองเดียวกัน เมื่อเปรียบเทียบการกระตุ้นและไม่กระตุ้น ในสถานการณ์ทดลองแบบที่ผู้รับการทดลองคนเดียวแบบนิรนาม พบว่าการไม่กระตุ้นทำให้เกิดความก้าวร้าวมากกว่าอย่างมีนัยสำคัญ

ในปี 1976 ไดเนอร์ได้ทำการทดลองแบบเดียวกันกับผู้วิจัยฯ และพบว่า การอยู่ในกลุ่ม ทำให้ลดพฤติกรรมความก้าวร้าวอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .01$) (Diener, 1976 : 407-508) ซึ่งเห็นได้ว่าได้เคยมีผู้ทำการทดลองและผลการทดลอง ไม่นับส่วนทฤษฎีการลดเอกลักษณ์ของซิมบารโดมาแล้ว

สำหรับผลการทดลองของผู้วิจัยพบว่าในสภาวะนิรนามที่ไม่ได้รับการกระตุ้นนั้น การอยู่ในกลุ่มก่อให้เกิดความก้าวร่วมน้อยกว่าการที่ผู้เข้ารับการทดลองอยู่ในการทดลองลำพังอธิบายได้ว่า ในการสังเกตการทดลองของสถานการณ์กลุ่มนั้นผู้รับการทดลองเข้าทดลองทีละ 3 คน ซึ่งเป็นหน้าม้าของผู้วิจัย 1 คน ทุกกลุ่มทดลองจะใช้หน้าม้าคนเดิม วัตถุประสงค์การมีหน้าม้าก็เพื่อที่จะช่วยส่งเสริมให้กลุ่มกระทำการตำหนิต่อผู้ล้มเหลว ทให้ เขา รู้สึกว่ามีผู้เข้าร่วมรับผิดชอบอื่น ๆ นอกเหนือจากเพื่อนของเขา และด้วยเกรงว่าหากใช้หน้าม้าหลาย ๆ คนปะปนในทุก ๆ กลุ่ม จะเกิดตัวแปรแทรกซ้อน เพราะความแตกต่างของบุคลิกภาพ ท่าทาง หรือนิสัยของหน้าม้าแต่ละคน อันอาจส่งผลให้กลุ่มผู้รับการทดลองแตกต่างกันเพราะหน้าม้า ผู้วิจัยจึงใช้หน้าม้าเพียงคนเดียว ซึ่งบุคคลนี้จะเข้าร่วมกับทุกกลุ่มทดลอง ซึ่งอาจทำให้ผู้รับการทดลองในทุกกลุ่มเกิดความสงสัยในตัวหน้าม้าผู้วิจัยว่าเป็นผู้มาสังเกตการกระทำของเขา มากกว่าจะมาเป็นพวก เขาก็ได้ (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ภายหลังการทดลอง)

ผู้รับการทดลองในสถานการณ์กลุ่มแต่ละคน ไม่ได้รับการเปิดเผยชื่อ (นิรนาม) และ ไม่ได้รับการกระตุ้น เหมือนกันทุกคนก็จริง แต่อิทธิพลของกลุ่มก็ไม่อาจทำให้ เขา แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้มากกว่า เมื่อเขากระทำโดยลำพัง เพราะผู้รับการทดลองต่างรู้สึกว่ทั้ง เพื่อนและหน้าม้า

เป็นผู้ที่เห็นการกระทำของเขา เหมือนเป็นผู้สังเกตการณ์ สุ่มซ้ำในกลุ่มแต่ละคนมักจะแสดงพฤติกรรมไปในทำนองเดียวกัน มักจะสังเกตเห็นว่าการกระทำมากกว่าเมื่อเขากระทำโดยลำพัง การแสดงการสังเกตุและเลียนแบบกัน ก็เพราะมีคนอื่นร่วมอยู่ด้วย คนที่ร่วมอยู่มีจำนวนไม่มากพอที่จะทำให้เขารู้สึกว่าถูกกลืนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และไม่มีใครรู้สึกหรือจะจำเขาได้จริงอย่างเพียงพอ พฤติกรรมจึงมีแนวโน้มไปในทางเป็นเกมสการ เล่น มากกว่าจะเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความต้องการจะกระทำจริง ๆ ทุกคนต่างกระทำไปตามคำขอร้อง จึงไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใดที่จะกระทำรุนแรงเกินไปกว่าสมาชิกอื่นในกลุ่มอีก 2 คน และจะไม่ก่อประโยชน์ที่ดีแต่อย่างใดที่จะแสดงความก้าวร้าวต่อเหยื่อไปโดยไม่มีเรื่องโกรธแค้นกันมาก่อน ในขณะที่นั้น มีผู้สังเกตตนอยู่ถึง 2 คน ความรู้สึกกลัวว่าเขาจะถูกเพื่อนร่วมกลุ่มมองในแง่ร้าย หรือคิดว่าเขาเป็นคนที่โหดร้าย ซึ่งไม่เป็นประโยชน์แต่อย่างใดกับเขาเลยหากเขากระทำรุนแรงต่อเหยื่อไปจะบังเกิดผลเสียเท่านั้น พฤติกรรมก้าวร้าวที่เกิดขึ้นสำหรับสถานการณ์ที่ผู้รับการทดลองเข้าทดลองคนเดียว แบบนิรนามและไม่มีการกระตุ้นสิ่งลู่กว่า เพราะไม่ต้องหวาดระแวงผู้อื่น จะรู้เห็นการกระทำของตนเพราะตนอยู่ลำพังกับเหยื่อเท่านั้น จึงแสดงความก้าวร้าวมากกว่าและเต็มทีกว่านั่นเอง

กลุ่มในการทดลองเป็นเพียงกลุ่มสมมติ ไม่ไปกลุ่มในสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ มีสภาพแวดล้อมต่างกัน มีจำนวนสมาชิกต่างกันมาก พฤติกรรมที่ต้องกระทำในการทดลองเป็นเพราะการขอร้องให้กระทำ ซึ่งต่างจากเหตุผลการเกิดพฤติกรรมในสภาพการณ์จริง ผลการทดลองในส่วนของการอยู่ในกลุ่มจึงไม่สนับสนุนทฤษฎีของซิมบาร์โด

การไม่ได้รับการกระตุ้น เมื่อผู้รับการทดลองอยู่คนเดียวในสภาพนิรนามมีผลต่อความก้าวร้าวสูงกว่า การได้รับการกระตุ้นภายใต้สถานการณ์เดียวกัน (เดี่ยวนิรนาม) ไม่สนับสนุนทฤษฎีของซิมบาร์โดอีกเช่นกัน การกระตุ้นจากการกระทำ (Activity-induced arousal) ตามทฤษฎีนี้บ่งชี้ว่าจะเป็นการทำให้บุคคลมีความตื่นตัว ในอารมณ์ ความรู้สึกมากขึ้นกว่าปกติ จึงมีความพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมไปตามสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นเขา (Zimbardo, 1970 cited by Lambert, 1980 : 458) ยกตัวอย่างเช่น การบดทวงวิวาทกันของนักเรียน มีการขวางขวดแก้ว สิ่งเสียงดัง เคาะแก้วและเสียงดังที่เกิดขึ้น และความสับสนของเหตุการณ์

ทำให้เร้าการรับรู้ ทำให้เกิดความตื่นตัวต่อเหตุการณ์ และเมื่อมีปัจจัยอื่นส่งเสริมแล้ว เขาก็พร้อมจะแสดงพฤติกรรมที่ขาดการยั้งคิด (Uninhibited Behavior) ออกไปได้มากกว่าที่ปกติเคยควบคุมไว้ ผู้วิจัยได้ใช้การชว้างขวดแก้วให้แตกเป็นการกระตุ้นผู้รับการทดลอง เคียงแก้วและเสียงดังจะเป็นการเร้าและกระตุ้นความพร้อมของผู้รับการทดลองที่จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อเหยื่อในทันทีที่เขาได้รับโอกาสให้กระทำต่อเหยื่อ แต่ผลการทดลองแตกต่างกันไป

สภาพการณ์ของการทดลองไม่ใช่สภาพการณ์ธรรมชาติที่มีความวุ่นวาย การแตกกระจายของขวดแก้ว เสียงดัง และเคียงแก้วที่เคลื่อนไหวรวดเร็ว ในสภาพการณ์จริงนั้นอาจเกิดจากความตั้งใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มย่อยใดกลุ่มหนึ่งมีเหตุที่ต้องกระทำ แต่ในสภาพการณ์ทดลองผู้รับการทดลองเข้าชว้างขวดทีละคนจนขวดแตกหมด การเข้าชว้างขวดถูกขอร้องให้กระทำ เช่นเดียวกับการเข้าทำร้ายบุคคลอื่นก็เป็นการถูกขอร้องเช่นกัน ดังนั้นแทนที่การชว้างขวดของผู้รับการทดลองจะเหมือนกับในสภาพการณ์จริงตามธรรมชาติที่จะกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวทางอารมณ์เพิ่มขึ้น พร้อมจะกระทำพฤติกรรมบางอย่างได้ เพราะความแตกต่างกันนี้เอง จึงกลับกลายเป็นว่า การชว้างขวดให้แตกในการทดลองนี้อาจจะทำให้ผู้รับการทดลองได้ระบายความรู้สึกต่าง ๆ ออกมาก่อนเข้าทำร้ายเหยื่อ ความรู้สึกทางลบที่อาจสั่งค้างอยู่ในใจ ตลอดจนคำสั่งงานของผู้รับการทดลองถูกระบายออกไปบ้าง ด้วยการใช้ขวดเป็นทางระบายออก เมื่อต้องเข้าไปทำร้ายเหยื่อในอีกห้องหนึ่งแล้ว ระดับการแสดงความก้าวร้าว ตลอดจนคำสั่งงานที่จะไปกระทำจึงลดลง อีกประการหนึ่งการชว้างขวดอาจเป็นกิจกรรมที่ชักชวนมากกว่าการชว้างคน ผลจึงปรากฏว่าการแสดงพฤติกรรมความก้าวร่วมน้อยกว่าผู้รับการทดลองที่ไม่ได้รับการกระตุ้นนั่นเอง

สภาพการณ์การกระตุ้นด้วยการกระทำเป็นการจำลองสภาพการณ์จริงในธรรมชาติมาทดสอบ ย่อมเกิดความแตกต่างของสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมที่ต้องกระทำมีเหตุต่างกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้การกระตุ้นดังกล่าวไม่อาจเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้รับการทดลองแสดงความก้าวร้าวได้มาก แต่กลับแสดงพฤติกรรมก้าวร่วมน้อยกว่าในสถานการณ์ที่ไม่กระตุ้น ซึ่งอาจเป็นผลสภาพการณ์กระตุ้นได้กลับกลายเป็นสภาพการณ์ที่ช่วยบรรเทาความรู้สึกบางอย่างลงไป ตลอดจนบันทึกคำสั่งกายบางส่วนลงไป จึงเกิดผลในทางตรงข้าม

ผลของการทดลองในส่วนของสภาวะนิรนามที่มีต่อความก้าวร้าวมากกว่าสภาวะปรากฏนาม นั้น จะเป็นกรล้นับล้นุนการให้ภักเรียนมีการระบุดือของตนเองในโรงเรียนดั่งที่กระทำกันอยู่แล้วต่อไป นักเรียนเป็นกลุ่มชนกลุ่มมาหลัในสังคนโรงเรียน อย่างน้อยบการระบุดือจะด้วยบการติดบับชือหรือการบักชือบนลือ ทำให้ลภาวะนิรนามหมดไป จะเป็นการบ้องกันการเกิดพฤติกรรมอันเกิดจากการขาดการยั้งคิดได้ ไม่ว่าจะเป็พฤติกรรมความก้าวร้าวหรือพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์อื่นใดก็ตามลงได้บ้าง

การศึกษาทดลองในครั้งนี้ เป็นการศึกษาตัวแปรต้นที่จะก่อให้เกิดการลดเอกสภณณ์อันจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่ขาดการยั้งคิด (uninhibited behavior) การศึกษาในครั้งนี้ไม่ได้วัดความรู้สึกภายในที่บ่งบอกสภณณะของการถูกลดเอกสภณณ์ของบุคคล เพียงแต่ศึกษาตัวแปรต้นเหตุ และศึกษาพฤติกรรมที่เป็นผลคือความก้าวร้าวเท่านั้น การทดลองย่อมจะต้องมีข้อบกพร่องในกระบวนการทดลองอยู่บ้าง ซึ่งผู้วิจัยได้พยายามควบคุมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น การลุ่มนักเรียนเข้ากลุ่มทดลอง การคัดเลือกนักเรียนให้มีความหลากหลายเป็นตัวแทนกลุ่มผู้รับการทดลองให้มากที่สุด เป็นต้น ผลการทดลองที่เกิดขึ้น นับได้ว่าเป็นผลจากตัวแปรที่สัดกระทำให้แก่ผู้รับการทดลอง ข้อขัดแย้งกับทฤษฎีดังกล่าวตามผลการทดลองที่เกิดขึ้น จึงสมควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม ทั้งจวกการนำข้อวินิจฉัยปัญหาที่ตั้งเป็นลุ่มมตรฐานเพื่อทำการศึกษาใหม่ และด้วยการปรับปรุงวิธีการทดลองให้รัดกุมเชือถือได้ในส่วนที่ยังบกพร่องอยู่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย